

while analyzing children's literature texts has been emphasized. The most important aspect of educational paradigm has been articulated – the aspect of the spiritual.

Keywords: Ivan Andrusiak, story, autobiographical, time and space, mythological and sacral times.

УДК 821.133.1-3.09:115

Лавринович Л. Б.,
кандидат філологічних наук,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки
(Луцьк)

ТЕМПОРАЛЬНІ АСПЕКТИ ЗАХІДНОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ ТРАДИЦІЇ КРІЗЬ ПРИЗМУ КОНЦЕПЦІЇ Ф. ЖУЛЬЄНА

Темпоральні аспекти поетики художнього твору – один із найактуальніших напрямів літературознавчих досліджень, який, з одного боку, відображає універсалії різних типів культурної свідомості в синхронічному та діахронічному зрізах, а з іншого – демонструє найглибинніші ознаки індивідуальної авторської манери письменника. Не випадково в новітній філологічній науці ця тема – одна з найчастіше артикульованих. В українському літературознавстві питання, дотичні до феномену художнього часу та поетики темпоральності, піднімали у своїх дослідженнях Н. Копистянська (монографія “Час і простір у мистецтві слова”, 2012), Р. Козлов (“Хронотопіка Франкових драм: теорія, практика, інтерпретація”, 2012), Л. Приходько (дисертаційне дослідження “Художній час і художній простір у поезії”, 2004), О. Шупта-В'язовська (ряд статей про хронотопічність художнього мислення класиків української літератури), В. Коркішко, Ю. Кузнецов, Л. Козубенко, Л. Колесникова, Л. Назаревич, Л. Король та ін.

Основоположні моменти, з яких впливає аналіз поетики часу художнього твору, базуються на системі світогляду, сформованій передусім західним типом мислення. Порівняльно-типологічний аналіз західного та східного типу мислення в рецепції феномену часу (так само й поетики художнього часу) може розширити контекст розуміння його природи.

Наша мета – крізь призму концепції сучасного французького синолога, дослідника в галузі порівняльних досліджень китайської та європейської мислительних традицій Франсуа Жульєна охарактеризувати західний літературний дискурс в аспекті проблеми часу.

Процес формування та відображення узагальнених уявлень про час, які характерні для окремого твору, авторського світогляду, літературної епохи, культурного регіону чи типів цивілізацій, можна назвати літературно-художньою категоризацією часу. Це явище залежить від багатьох факторів, проте найбільш універсальними чинниками формування системи уявлень про час (яка на різних рівнях відбивається в художній практиці) є цивілізаційна традиція на макрокультурному рівні та структура свідомості конкретного автора (особливості його відчуття, сприйняття та уявлення). Перший із названих факторів тісно

пов'язаний із культурно-історичним типом цивілізації, до якої належить той чи інший автор.

Усталений у гуманітарній думці десь від XVI–XVII ст. поділ на цивілізації східного та західного типу внаслідок різних траєкторій їх розвитку засвідчує й істотні відмінності між регіонами у світоглядних та ціннісних орієнтаціях, зокрема у способі сприйняття часу.

Виміри, в яких людство сприймає час, встановлені передусім Заходом. Один із найвідоміших сучасних фахівців у галузі культурної антропології, кембриджський професор Дж. Гуді (1919–2015), проектуючи цю тезу на процес формування особливостей концептуалізації минулого й типів історичного мислення, називає цей факт “викраденням історії” [7]. Дослідник вказує на європоцентристські упередження західної історіографії та завдяки порівняльному крос-культурному аналізу демонструє суттєві відмінності між Сходом та Заходом, які ґрунтуються насамперед на особливостях сприйняття часу та простору. При цьому Дж. Гуді слушно пов'язує уявлення про час насамперед із розвитком / поширенням різних видів і засобів культурного обміну. Форми поширення писемності, геоцентричне / деспотичне структурування суспільства, відмінне ставлення до раціонального та індивідуального – ці та інші фактори неоднаково впливали і змінювали ментальність західної та східної людини.

Європоцентристська парадигма історії, яка панувала у світі принаймні три останні століття, перебуває у кризовій біфуркаційній точці – стані, що виявляє себе в цілому ряді онтологічних та гносеологічних аспектів. Постмодерністські тези про “кінець історії”, про епістемологічну кризу як, зокрема, кризу метанаративів – результат усвідомлення необхідності нових критеріїв істини та шляхів її пошуку. Без основоположної проблеми осмислення феномену часу в західному типі мислення це неможливо.

Ф. Жульєн у праці “Про “час”. Елементи філософії “жити”” (2001) ставить питання про те, чому проблема часу в західній епістемології зазнає поразки і в чому це проявляється. Його мета полягає у спробі через китайський тип мислення поглянути на західну (власне західноєвропейську) традицію філософствування про час. Для цього Ф. Жульєн використовує принцип постмодерністської деконструкції мови (“якщо... історія філософії, яка сприймала час як даність, продовжувала задавати собі питання про його таємниці, то робила вона це, на жоден крок не виходячи за поняттєві рамки, від початку нав'язані їй мовою” [4, 15]), тримаючи в полі зору феномен китайського сприйняття часу як погляду “зовні”.

Філософ акцентує увагу на тому, що час у західній традиції від Аристотеля і до новітньої філософії завжди мислиться як “величина протяжна і подільна” [4, 31]; звідси – уявлення про час у стосунку до простору: його можна уявити візуально через просторові параметри, “по траєкторії рухомого тіла, яке переміщається від точки до точки” [4, 31], він сприймається як інтервал між двома моментами (тобто як лінія, як “стріла часу”).

Натомість, за Ф. Жульєном, китайська традиція осмислення феномену “абстрактного” часу практично відсутня (“Китай не мислить тіло в русі” [4, 31]), і

це проявляється як мінімум у найочевиднішому: у відсутності в китайській мові відмінності між граматичними часами – минулим, теперішнім та майбутнім, а власне розуміння часу як визначальної характеристики буття виявляється позбавленим значимості (звідси й перша частина назви книги: в ній ідеться не про час, а саме про “час” – взяте в лапки поняття, яке насправді не відповідає суті явища в китайській світоглядній систематиці).

Основні аспекти традиційного, базованого на давніх вченнях, китайського розуміння того, що західна людина вкладає в поняття часу, визначається такими категоріями, як “постійне” (на протизагу західному “вічне”), “сезон” (на протизагу “часу”), конкретний “сприятливий випадок” (на протизагу абстрактному “моменту”), рух як видозміна (на протизагу рухові як переміщенню) тощо.

Так, Китай мислить не “час”, а процес, базований на постійному взаємоперетіканні Ян та Інь [4, 33]. Тож уявлення про безконечне тривання, сформовані на основі західноєвропейської та китайської світоглядної традиції, суттєво різняться як відповідно вічне та постійне: “Постійне – це те, що залишається незмінним під час зміни, інваріантом у процесі варіацій, а вічне – те, що, будучи буттям, не піддане становленню” [4, 39]. Постійне в китайській картині світу – це процес; і мудрість, за Лао-Цзи, полягає у практикуванні постійного, а не у спогляданні вічного. Звідси – “конкретне”, а не абстраговано-універсальне ставлення до часу, що виявляється, зокрема, в особливій увазі до поняття “сезон”: це “принцип, який впорядковує світ, чи, швидше, він кожного разу створює свій світ відповідно до певної екології, світ у процесі еволюції...” [4, 62]. У такий спосіб використовується потенціал ситуації як сприятливого моменту: якщо діяти вчасно, то ситуація сприятиме позитивному результату (“почати – означає бути у злагоді з моментом” [4, 65]). У китайській формулі, продовжує Ф. Жульєн, не три модуси часу (минуле, теперішнє, майбутнє), а два: “минуле, яке відходить, – теперішнє, яке приходить” [4, 70]. Актуальність миті між ними екстраполюється на особливі відношення між часом та простором: вони перестають, на відміну від західного типу мислення, бути симетричними (час у просторі – простір у часі). Китайське “тепер” – це “буття всередині”, а не буття між минулим і майбутнім. Це не рамка / форма, а суть. Отже, “світ помирає день у день, світ народжується день у день, ... немає ні початку, ні кінця як крайніх меж, які завершують у собі розвиток, є лише постійна, щомиттєва видозміна” [4, 75].

У світлі “іншої”, китайської, викристалізуються деякі комплекси західної літературної традиції. Для цього говоримо про західний канон, послуговуючись термінологією Г. Блума [2] радше як метафорою та долучаючи ідею дослідника про те, що добірний літературний твір стає канонічним, авторитетним у художній літературі західного світу завдяки ефекту “дивності”, оригінальності, незвичності (що є ознакою унікальної творчої індивідуальності, інакшості), з якою він приходить у культурний простір і яка стає канонічною [2, 9] – в той час, як східний тип мислення виходив із уявлення про канонічне як усталене, неоригінальне, неіндивідуалізоване. Прослідкуємо, як у найзагальніших рисах, концептуально розвивалася західна літературна традиція в аспекті зображення і осмислення феномену часу.

Образ часу у літературно-мистецькій практиці західної людини (як і в філософських її концепціях) від появи античної культури рухався в напрямку дроблення, поділу стріли часу. В античній міфології існувало уявлення про замкнений, нерухомий час вічності. Міфологічний час ні з чим не пов'язаний ні в минулому, ні в майбутньому, ні з чого не витікає й ні у що не вливається; це час поза потоком часу [6, 171]. Міфологічна свідомість, яка не знає просторово-часової локалізації подій, звернена до першооснови всіх речей, “праначал”, які не уособлюють минуле, бо не “старіють”, завжди “сучасні” та “справжні”, на них можна спиратися у спробі зрозуміти поточне. Появу уявлення про лінійний час пов'язують із виникненням християнства, проте, звичайно, в античності воно існувало, і не лише на побутовому рівні. Як слушно зазначає К.-Ф. Гаєр, сприйняття часу як самостійної дійсності прив'язане до появи раціонального світогляду, звідси ж – і джерела його протиставлення вічності [3, 685]. Філософська традиція осмислення часу в античності це засвідчує: час у Платона – рухома подоба вічності (він не лише розмежовує ці поняття, але й вказує на рух як атрибут часу). Інший аспект, який має стосунок до появи дробленого, подільного часу, – антропоморфна природа античних богів, яка свідчила: є інші, схожі на людей, але ті, хто у вічності. Індивідуалізм, раціональне відмежування себе від іншого (в найширшому розумінні) – психологічна передумова появи розуміння лінійного часу. Крім того, зміни виявилися в суспільно-культурному плані: римська експансія на грецьку територію – період першої цивілізаційної дифузії, внаслідок якої з'являється уявлення про час як рух і динамічну зміну, як перехід від одного стану до якісно іншого. Римляни дали культурі уявлення про минуле (Греція для них була вже осмисленим, поглинутим минулим, але самі вони продовжували жити в теперішньому), християнство запропонувало візію майбутнього. Відтоді уявлення про час стає уявленням про потік із традиційними модусами “минуле – теперішнє – майбутнє”. Найбільш показово й компактно в античній літературній спадщині образ нецілісного, поділеного на окремі модуси часу проявляється в одах Горация, де часто звучить мотив їх зіставлення / протиставлення. Так, в оді “До римлян” спостерігаємо мотив плину часу та поколінь (“*Чого не сточить згубного часу плин? / Батьки минулись, гірші, ніж предки їх, / На світ привівши нас, марніших, / Ми ж – іще гірше дамо поріддя*”) [5]; у знаменитій оді “До Мельпомени” виникає образ пам'ятника – погляд на власне майбутнє в довгому часі культури (“*Звів я пам'ятник свій. <...>. / Часу біг коловий – в прах не зітре його*”) [5]; а в оді “До Левконої” вперше звучить відоме “*carpe diem*”, тобто “лови день”, або “лови мить” (“*...зздрісний час, поки говорим тут, / Вже у безвість летить. День цей лови! У майбуття – не вір!*”) [5]), яке асоціюють із суттю філософії епікуреїзму – цінувати кожен окремий день життя, ловити неповторні його моменти. Мотив миті, що виникає в європейській традиції від Горация, містить світську складову і у своїй суті не схожий на згадуваний китайський “момент”, із яким треба бути “у злагоді”.

В епоху середньовіччя у клерикальній літературі остаточно закріпилася ідея векторного часу від народження Христа до Апокаліпсису із символікою

очищення, позбавлення від гріха. Теологічний час – час священної історії; його хід зображався вертикально – зверху вниз, а індивідуальний час окремої особи був цінний настільки, наскільки вона долучалася до священної історії. Дантова “Божественна комедія” як яскравий зразок західного літературного канону демонструє саме такий підхід. З іншого боку, через часове впорядкування подій, їхнє датування та поділ на епохи вибудовується нове бачення власне суспільної історії. Виникнення численних середньовічних хронік засвідчує процес раціонального поділу часу історії на окремі фрагменти.

Кінець XVI – XVII ст. (фінал літературно-мистецької епохи Ренесансу та епоха бароко) – період кризи пізнання (що є зворотнім процесом швидкого розвитку природничих наук). Як наслідок – актуалізація проблеми часу в мистецьких практиках: одна із загальних тем в європейській літературі цього періоду – “вивихнутий час”, порваний зв’язок часів. У найвідомішому творі М. Сервантеса зображений герой, що “випадає” зі свого часу (бо живе в системі цінностей іншого). В. Шекспір у “Ромео і Джульєтті”, “Гамлеті” та ін. трагедіях означив остаточне руйнування середньовічної особистості як такої, що пов’язана з антично-середньовічним родовим часом. Відтоді (цей процес засвідчує художня практика) літературний герой сам на сам (як окрема особистість, а не як представник роду, малого колективу) має вибудовувати свої стосунки із часом та історією. Суперечливість цих стосунків – наскрізний мотив західноєвропейської барокової лірики, де звучать мотиви часу та швидкоплинності життя людини (Л. Гонґора, Ф. Кеведо, П. Флемінґ, Ж. Овре, Дж. Донн, Б. Джонсон та багато ін.), а один із часто згадуваних предметних образів – образ годинника (клепсидри, сонячного, пісочного, механічного – баштового чи кишенькового). У цей час у поезії знову нерідко звучить античне “*carpe diem*”, але воно знову-таки по-епікурейськи означає спробу зловити мить швидкоплинного життя – щоб встигнути насолодитися нею перед тим, як перетворитися “на прах, на персть, на дим” (Гонґора). Так відбувається остаточне руйнування антично-середньовічної епістемі замкненого часу: він не тільки набуває лінійної стрункості та послідовності, яка досі не завжди була йому притаманна, а й починає ще інтенсивніше “дробитися”.

Уявлення про світ як годинниковий механізм, у якому кожен відрізок часу відміряний, проінспектований, особливо характерне для наступної епохи. Просвітництво вповні запускає раціоналістичний проект “історія”, де образ часу починає сприйматися як зміна, рух, процес і прогрес. Тоді ж у художній літературі з’являється “король жанрів” – роман. Звичайно, роман існував і раніше, але в допросвітницьку добу він позбавлений цілісного динамічного сюжету: лицарський чи пікарескний роман вибудовувалися за принципом нанизування епізодів на канву життя героя (ці епізоди часто могли бути взаємозамінні, тобто причинно-наслідкова і часова логіка не була настільки актуальною, як у наступні літературні епохи). Натомість у цю добу рух як зміна стає основним атрибутом зображення часу. Класичні зразки просвітницького роману, в яких з’являється зображення соціально-історичного часу, вповні це демонструють: Д. Дефо в “Робінзоні Крузо”, реалізуючи просвітницьку утопію в межах безлюдного острова, демонструє

поетапну її реалізацію; С. Річардсон у “Памелі” повчально акцентує на причинно-наслідкових аспектах життя своєї героїні (результат її благополуччя у фіналі роману – “винагороджена доброчесність”); Г. Філдінг у “Томі Джонсі” чи Д. Дідро в “Черниці” демонструють лінійно-логічний ланцюжок подій, який веде до щасливої розв’язки, що є результатом становлення героїв і т.ін.

Найбільш знакова фігура пізнього Просвітництва Й. Ґете у трагедії “Фауст” демонструє вільне поводження з часом, експериментальне втручання в його структуру, нехтування хронологічною сумісністю. Він раціонально випробовує час, не дбаючи про життєподібність (на відміну від ахронії в “Іліаді” Гомера, де така хронологічна непослідовність виникає внаслідок нераціональних чинників). А Фаустове “Спинися, мить! Прекрасна ти!” – це вже не “*Care diem!*”: у ньому інтегровані минуле, теперішнє та майбутнє, які концентруються у вічності як найвищій цінності, причому йдеться про індивідуально-суб’єктивну рецепцію вічності.

Романтична, а потім і реалістична література ХІХ ст. продовжили процес “дроблення” цілісного часу: спочатку через увагу до окремої особистості, її психологізму в національному чи загальнолюдському контексті (як це відбувалося в романтиків), потім – через детальне розкриття особистості в суспільних причинно-наслідкових стосунках. У поле зору автора-реаліста потрапляє необмежена кількість явищ (згадаймо “Захопити все!” Л. Толстого при написанні “Війни і миру”). Реалістичний хронотоп прив’язаний до історичного часу. Це завжди і тільки конкретний його відрізок – епоха, яку часто в художньому творі визначено хронологічно точно.

Народження імпресіонізму та натуралізму довело процес дроблення часу в художній літературі до логічного завершення: тут творення образу засноване на миттєвому схвачуванні реальності: у першому випадку – суб’єктивному (враження), у другому – базованому на позитивізмі, об’єктивізованому (не випадково виникає спроба творити “клінічно точні документи” дійсності й образ фотографічної точності). Так чи інакше – саме мить стає об’єктом прискіпливої уваги. А в символізмі опозиція “мить – вічність” стає однією з ключових.

Отже, рухаючись у напрямку дроблення лінії часу, західна цивілізація (на всіх рівнях і, зокрема, в літературному тексті) дійшла до миті – найменшого часового проміжку, який людина здатна досягнути як емоційно, так і раціонально. Виникає патова ситуація: досвід (у тому числі досвід пізнання людини і світу засобами слова) накопичується, а час сплюснутий – виходу немає. Саме в цей час А. Ейнштейн вперше оприлюднює теорію відносності, де говорить про викривлення часу та простору. Проблизно тоді ж А. Берґсон говорить про суб’єктивний час (“Досвід про безпосередні дані свідомості”, “Тривалість і одночасність”).

Ці явища прямо чи опосередковано відбиваються в модерністських літературних практиках. Хрестоматійний приклад – романи М. Пруста, який повільно, неспішним кроком, фотографічно фіксує мить, миті. А спроби теоретичного осмислення проблеми часу, що “не вміщується” в мить, все частіше супроводжуються і літературними іграми з часом. Усе ХХ століття у цьому сенсі – яскраве свідчення. Найрепрезентативніші автори – Б. Шульц, Х. Л. Борхес, Х. Кортасар, Дж. Барт, І. Кальвіно, Ж. Перек та ін. Література постмодернізму вповні

застосовує такий підхід до реалізації темпоральних аспектів дійсності (серед сучасних українських письменників чи не найбільше полюбляє такі ігри Ю. Іздрик, див., напр., “Флешка-2GB”). У творчості названих та інших авторів єдиним виходом із пастки часу виявляється – спеціалізація (вихід в “опросторення”, спроба зобразити час засобами зображення простору). Це – знову західна традиція: спроба опросторити мить, зробити її об’ємною, багатовимірною. Звідси, вочевидь, важливі джерела кризи постмодерністської свідомості та пізнавальної спроможності – трагедія дезорієнтованості від відносності, зокрема, й такої “абсолютної” в західній традиції величини, як час. Він – причина західної гарячковості та спонтанності (див. показову назву розвідки про американську культуру другої половини ХХ ст. [1]).

Таким чином, розвиток західного типу світоглядної систематики базувався на умоглядному, раціональному підході до осягнення феномену часу, що відбилося не лише на філософській та природничонауковій сферах, а й на західноєвропейській художній літературі. Процес раціонального накопичення знань про дійсність, в тому числі й засобами художнього слова, закономірно вів західну культуру від міфологічного часового безміру через розмикання в лінійний, векторний час та його поступову фрагментацію (у площині літературного розвитку вона є наслідком ключової західної творчої “чесноти” – оригінальності, унікальної творчої індивідуальності, інакшості митця) – до акцентуації на найдрібніших аспектах буття, що базуються на переживанні миті, моменту. Тож західна і східна (китайська) традиції акцентують на різних типах найменших відрізків часу: мить як фрагмент абстрактного, умоглядного часу vs мить як можливість, як слухний момент. Раціональний західний пошук сенсу часу (зокрема через літературно-художні спроби його категоризувати) веде до логічної помилки, що має назву “підміна поняття”: про час мислять категоріями простору, час спеціалізується. Натомість традиційна східна, інтуїтивна, рецепція часу базується на ідеї тотального сприйняття “тут і зараз”, на здатності до глибокого практичного та екзистенційного проживання кожного моменту, в якому оригінальність не є найціннішим атрибутом.

Проблема східної та західної рецепції феномену часу в аспекті компаративного літературознавчого аналізу може дати вихід до нових горизонтів осмислення літературного твору на рівнях поетики часу та простору, концепції персонажа, загалом художніх підходів у створенні цілісної художньої картини дійсності.

Література

1. Белград Д. Культура спонтанності: імпровізація і мистецтво в повоєнній Америці / Д. Белград. – К. : Факт, 2008. – 528 с.
2. Блум Г. Західний канон: книги на тлі епох / Г. Блум ; [пер. з англ. під заг. ред. Р. Семківа]. – К. : Факт, 2007. – 720 с.
3. Гаєр К.-Ф. Час. Історія. Античність / К.-Ф. Гаєр // Історія європейської ментальності / [за ред. П. Дінцельбахера ; пер. з нім. В. Кам’янець]. – Львів : Літопис, 2004. – С. 685–692.
4. Жюльєн Ф. О “времени”. Элементы философии “жить” / Ф. Жюльєн. – М. : Прогресс-Традиция, 2005. – 280 с.
5. Квінт Горацій Флакк. Оди [Електронний ресурс] / Квінт Горацій Флакк ; [пер. А. Содомори]. – Режим доступу : http://www.ae-lib.org.ua/texts-c/horatius__odes__ua.htm.
6. Мелетинский Е. М. Поэтика мифа / Е. М. Мелетинский. – М. : Наука, 1976. – 407 с.
7. Goody J. The Theft of History / J. Goody. – Cambridge : Cambridge University Press, 2006. – 356 p.

Анотація

У статті досліджено проблему співвідношення в літературній творчості західної та східної моделей часу. В основі огляду – концепція французького філософа Ф. Жульєна, викладена у праці "Про "час". Елементи філософії "жити"". Тримаючи в полі зору феномен китайського сприйняття часу як погляду "зовні", Ф. Жульєн акцентує увагу на тому, що час у західній традиції мислиться як протяжна і подільна величина; звідси – уявлення про час у стосунку до простору. У творчості сучасних авторів єдиним виходом із пастки часу, що "не вміщується" в мить, виявляється спеціалізація – спроба опросторити мить, зробити її об'ємною, багатовимірною.

Ключові слова: художня література, Ф. Жульєн, час, сезон, опозиція "мить – вічність", спеціалізація, літературні ігри з часом.

Аннотация

В статье исследована проблема соотношения в литературном творчестве западной и восточной моделей времени. В основе обзора – концепция французского философа Ф. Жюльена, изложенная в работе "О "времени". Элементы философии "жить"". Держа в поле зрения феномен китайского восприятия времени как точки зрения "снаружи", Ф. Жюльєн акцентирует внимание на том, что время в западной традиции мыслится как протяженная и делимая величина; отсюда – представление о времени в отношении к пространству. В творчестве современных авторов единственным выходом из ловушки времени, "не уместяющегося" в мгновение, является специализация – попытка сделать мгновение пространственным, объемным, многомерным.

Ключевые слова: художественная литература, Ф. Жюльєн, время, сезон, оппозиция "миг – вечность", специализация, литературные игры со временем.

Summary

The problem of interrelation between western and oriental time models in literary works has been investigated in the article. The conception of French philosopher F. Jullien in his work "Du "temps". Eléments d'une philosophie du vivre" has been made the basis of the survey. Viewing the phenomenon of the Chinese time perception as the look "from the outside", F. Jullien emphasizes that time in the western tradition is seen as the drawing and divisible quantity; hence – the idea of time in its relation to space. The only possible way out of the time which cannot be "housed" into the moment, in the works contemporary writers is the spatialisation: an attempt to make the moment spatial, to make it voluminous and multidimensional.

Keywords: belles-lettres, F. Jullien, time, season, opposition "moment – eternity", spatialisation, literary playing with time.

УДК 82.091

Лахманюк А. М.,

аспірантка,

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка

ХРОНОТОП НОВЕЛИ М. КОЦЮБИНСЬКОГО "ХВАЛА ЖИТТЮ"

Постановка проблеми. Цінність художнього тексту закладена в кількості читацьких інтерпретацій. "Як відомо, художні твори впливають не лише на розум, але й на почуття. Почуття, які викликають твори мистецтва, називаються естетичними. Те, наскільки цікаво зображено в художньому творі естетичне, залежить від таланту митця" [4]. Здатність своїми текстами викликати в читача естетичні емоції доводить мистецьку вартість цих текстів, а також літературний талант Михайла Коцюбинського. Його мала проза цікава вже тим, що має